

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
GIOVANNI PITRUZZELLA
esitatud 10. septembril 2020¹

Kohtuasi C-450/19

**Kilpailu- ja kuluttajavirasto
menetluses osalesid:
Eltel Group Oy,
Eltel Networks Oy**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Korkein hallinto-oikeus (Soome kõrgeim halduskohus))

Eelotsusetaotlus – Konkurentsioiguse rikkumise kestuse kindlaksmääramine – Kriteeriumid – Kartellikokkulepped, mille tagajärjed avalduvad jätkuvalt pärast nende kokkulepete kehtivuse formaalset lõppemist – Tingimused – Konkurentsivastase tegevuse majanduslike tagajärgede kindlaksmääramine – Tööde valmimine mitu aastat pärast hankelepingu sõlmimist – Pärast tööde tegemist tasutud osamaksud

I. Sissejuhatus

1. Kui ELTL artikli 101 väidetavaks rikkumiseks on kooskõlastatud tegevus, mis puudutab pakkumuste esitamist ehitustööde teostamiseks korraldatud hankemenetluses, siis kuidas teha kindlaks, millisel kuupäeval see kooskõlastatud tegevus lõppes? Kas see saab lõppeda enne kõnealuste tööde lõpetamist või enne nende eest tasumise lõpetamist? See ongi sisuliselt käesoleva eelotsusetaotluse küsimus.

II. Õiguslik raamistik

A. Määrus nr 1/2003

2. Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta² artikkel 25 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Artiklitel 23 ja 24 põhinevatel komisjoni volitustel on järgmised aegumistähtajad:

- a) kolm aastat juhul, kui on rikutud teabenõudeid või kontrolli läbiviimist käsitlevaid sätteid;
- b) viis aastat kõigi muude rikkumiste puhul.

2. Aegumistähtaeg hakkab kulgema rikkumise toimepaneku päevast. Jätkuvate või korduvate rikkumiste puhul hakkab aegumistähtaeg kulgema rikkumise lõppemise päevast.

¹ Algkeel: prantsuse.

² EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205.

3. Komisjoni või liikmesriigi konkurentsiasutuse poolt võetavad meetmed, mille eesmärgiks on rikkumist uurida või algatada selle suhtes menetlus, katkestavad trahvide või karistusmaksete määramisega seotud aegumistähtaja kulgemise. Aegumistähtaja kulg katkeb kuupäevast, mil sellisest meetmest teatatakse vähemalt ühele rikkumises osalenud ettevõtjale või ettevõtjate ühendusele. Aegumistähtaja kulu katkestavad eelkõige järgmised meetmed:

- a) komisjoni või liikmesriigi konkurentsiasutuse kirjalikud teabenõuded;
- b) kirjalik volitus, mille komisjon või liikmesriigi konkurentsiasutus annab oma ametnikele kontrolli läbiviimiseks;
- c) menetluse algatamine komisjoni või liikmesriigi konkurentsiasutuse poolt;
- d) komisjoni või liikmesriigi konkurentsiasutuse vastuväidetest teatamine.

4. Aegumistähtaja kulg katkeb kõikide rikkumises osalenud ettevõtjate ja ettevõtjate ühenduste suhtes.

5. Katkenud aegumistähtaja kulg algab iga kord uuesti. Aegumistähtaeg möödub hiljemalt päeval, mil kahekordse aegumistähtajaga võrdne ajavahemik lõpeb, ilma et komisjon oleks määranud trahvi või karistusmakset. Kõnesolev tähtaeg pikeneb aja võrra, mille jooksul oli aegumistähtaeg vastavalt lõikele 6 peatunud.

6. Trahvide või karistusmaksete määramisega seotud aegumistähtaja kulgemine peatub komisjoni otsuse Euroopa Kohtus läbivaatamise ajaks.“

B. Soome õigus

3. Konkurentsipiirangute vastase seaduse (kilpailunrajoituslaki) §-s 1a on sätestatud, et „juhul kui konkurentsipiirang võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust, kohaldatakse [EÜ asutamislepingu] artikleid 81 ja 82“.

4. Selle seaduse § 4 on sõnastatud järgmiselt:

„Keelatud on kõik kauplejatevahelised kokkulepped, kauplejate ühenduste otsused ja igasugune kauplejate kooskõlastatud tegevus, mille eesmärk või tagajärg on konkurentsi olulisel määral takistamine, piiramine või moonutamine.

Eelkõige on keelatud kokkulepped, otsused ja tegevus, millega:

- 1) otseselt või kaudselt määratakse kindlaks ostu- või müügihinnad või mis tahes muud tehingutingimused;
- 2) piiratakse või kontrollitakse tootmist, turge, tehnilist arengut või investeeringuid;
- 3) jagatakse turge või tarneallikaid;
- 4) rakendatakse võrdväärsete tehingute puhul erinevaid tingimusi, pannes kaubanduspartnerid sellega ebasoodsasse konkurentsiolukorda; või
- 5) seatakse lepingute sõlmimise eeltingimuseks teise poole nõusolek võtta endale lisakohustusi, mis oma laadilt või kaubandustavade kohaselt ei ole seotud selliste lepingute objektiga.“

5. Nimetatud seaduse §-s 22 on sätestatud: „käesoleva seaduse § 4 [...] või EÜ asutamislepingu artiklite 81 või 82 rikkumise eest ei või trahvi määrata, kui markkinaoikeusele (kaubanduskohus) ei ole asjaomast ettepanekut esitatud viie aasta jooksul arvates konkurentsi piiramise lõpetamisest või kuupäevast, mil asutus sellest konkurentsi piiramisest teada sai“.

III. Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

6. Ettevõtja Fingrid Oyj on Soomes põhiline elektrienergia ülekandetaristu ehitustööde tellija. Ta on selle taristu omanik ja vastutab elektrienergia ülekandmiseks kasutatava kõrgepingevõrgu arendamise eest. 16. aprillil 2007 avaldas ta ehitustööde hanketeate Keminmaa-Petäjäsoski 400 kV ülekandeliini rajamiseks. Pakkumused tuli esitada hiljemalt 5. juunil 2007 ning tööde lõpetamise tähtpäevaks oli määratud 12. november 2009.

7. Soome ettevõtja Eltel Networks OY esitas 4. juunil 2007 pakkumuse, mis tunnistati edukaks. Pakkumuse kohaselt oli projekti lõpetamine ja kliendile üleandmine ette nähtud 12. novembriks 2009. Soome konkurentsi- ja tarbijakaitseameti (kilpailu- ja kuluttajavirasto, edaspidi „konkurentsiamet“) otsusest nähtub, et see pakkumus esitati pärast eelneva kokkuleppe sõlmimist ühe eeldatava kartellikokkuleppe pooleks olnud teise ettevõtjaga³. Eltel Networks ja Fingrid allkirjastasid ehitustööde lepingu 19. juunil 2007. Ehitustööd lõpetati 12. novembril 2009. Viimane osamakse tehti 7. jaanuaril 2010.

8. Vastavalt Soome õigusele tegi konkurentsiamet 31. oktoobri 2014. aasta otsusega markkinaoikeusele (kaubanduskohus, Soome) ettepaneku määrata Eltel Networks'ile ja Eltel Group Oy-le (edaspidi koos „Eltel“) kartellis eeldatava osalemise eest solidaarselt 35 miljoni euro suurune trahv⁴. Konkurentsiameti otsuse kohaselt algas kõnealuse kartelli tegevus hiljemalt 2004. aasta oktoobrikuus ning see vältas katkematult vähemalt kuni 2011. aasta märtsikuuni. Seeläbi rikkus Eltel konkurentsi piirangute vastase seaduse §-i 4 ja ELTL artiklit 101, sõlmides teise ettevõtjaga Soomes elektrienergia ülekandeliinide projekteerimise ja ehitamise turu jagamist, hindu ja marginaale puudutava kokkuleppe.

9. 30. märtsil 2016 lükkas markkinaoikeus (kaubanduskohus, Soome) konkurentsiameti trahviettepaneku tagasi. Tema hinnangul lõpetas Eltel väidetavas konkurentsi piiravas tegevuses osalemise enne 31. oktoobrit 2009 ning konkurentsiamet ei ole esitanud tõendeid selle kohta, et rikkumine oleks jätkunud pärast nimetatud kuupäeva. Konkurentsi piirangute vastase seaduse §-st 22 tuleneb aga, et konkurentsiamet peab markkinaoikeusele (kaubanduskohus, Soome) trahviettepaneku tegema viie aasta jooksul konkurentsi piirava tegevuse lõppemisest arvates. Selle kohtu hinnangul puudutas eeldatav kartellikokkulepe kõnealuse elektrienergia ülekandeliini projekteerimistöid, mitte aga selle liini ehitustöid endid. Need projekteerimistööd lõppesid aga 2007. aasta jooksul.

10. Selle otsuse peale esitas konkurentsiamet eelotsusetaotluse esitanud kohtule apellatsioonkaebuse. Konkurentsiamet väidab sisuliselt, et Elteli ja kartellis osalenud teise ettevõtja vaheline kokkulepe sõlmiti enne, kui Eltel pakkumuse esitas, ning see puudutas hindu. Selline keelatud kooskõlastatud tegevus kestis kuni viimase makse tegemiseni (ehk 7. jaanuarini 2010), kuna leping, mille puhul õigusvastast hinnastamist rakendati, kehtis selle ajani. Teise võimalusena leiab konkurentsiamet, et aluseks tuleb võtta tööde lõpetamise aeg (ehk 12. november 2009). Kartellikokkuleppe majanduslikud

3 Kõnealune teine ettevõtja esitas 2013. aastal konkurentsiametile leebema kohtlemise taotluse, mille tõttu asus nimetatud asutus kartellikokkulepet uurima. 31. oktoobril 2014 otsustas konkurentsiamet tagada sellele ettevõtjale leebema kohtlemise ja tema suhtes sanktsiooni mitte kohaldada.

4 Siinkohal tuleb täpsustada, et toimikust nähtuvalt ei ole Elteli ja teise väidetavalt kartellis osalenud ettevõtja vahelise eeldatava kartellikokkuleppe olemasolu seni õiguslikult kindlalt tuvastatud. Eltel leiab nii eelotsusetaotluse esitanud kohtus kui Euroopa Kohtus, et konkurentsiamet ei ole oma 31. oktoobri 2014. aasta otsuses selle olemasolu piisavalt tõendanud. Erinevalt hinnangust, mille näivad andnud olevat konkurentsiamet ja eelotsusetaotluse esitanud kohus, on markkinaoikeus (kaubanduskohus, Soome) aga leidnud, et kartellikokkuleppe puudutas üksnes hankemenetlusega seotud elektrienergia ülekandeliini projekteerimise töid. Kuivõrd Euroopa Kohtu pädevuses ei ole teha kindlaks sellise kartellikokkuleppe olemasolu või puudumist ega selle võimalikku ulatust, siis tuleb kõiki selles ettepanekus sisalduvaid viiteid kartellile, milles Eltel osales, mõista viidetena rangelt eeldatavale kartellile.

tagajärjed Euroopa Kohtu praktika tähenduses avaldusid jätkuvalt ning tasutud hinna kaudu tekkis Fingridile kahju kuni nimetatud kuupäevadeni. Hankemenetluse puhul on kartellikokkuleppel konkreetne ja pikaajaline mõju seetõttu, et tasumine toimub osamaksetena. Kartelli kahjulikud tagajärjed avalduvad igal aastal, mil mõni osamakse tasuda tuleb, ning see mõjutab iga-aastaselt kannatanuks oleva ettevõtja tegevuskulusid ja tema majandustulemusi. Kartellikokkuleppe viljaks olev tasutud hinnast tingitud ülekulu avaldab mõju ka selle võrguettevõtja klientidele. Konkurentsiamet leiab, et kuivõrd ta esitas trahvi määramise taotluse markkinaoikeusele (kaubanduskohus, Soome) 31. oktoobril 2014, esitas ta selle konkurentsipiirangute vastase seaduse §-s 22 sätestatud tähtaja jooksul.

11. Eltel omakorda selle käsitlemisega ei nõustu ning leiab sisuliselt, et rikkumise kestuse hindamisel tuleb arvesse võtta perioodi, mil kartellis osalenud ettevõtjad rikkumise sisuks olevaid tegevusi tegid. Ehitustööde hanke puhul hakkab aegumistähtaeg kulgema pakkumuse esitamisest ehk käesoleval juhul 4. juunist 2007. Teise võimalusena võiks aluseks võtta lepingu sõlmimise aja (ehk 19. juuni 2007), ent pärast nende kahe sündmuse aset leidmist kartellikokkuleppe mõjul pakkumuses märgitud või lepingus kokku lepitud hind turgu enam ei mõjutanud. Tööde edenemise tempo ega maksekalender ei mõjutanud kuidagi konkurentsi turul, kuna need ei mõjutanud nõutud hinda. Mis tahes teistsugusel tõlgendusel – nagu sellel, mille pakub välja konkurentsiamet – ei ole mingit seost kartellikokkuleppes tingitud konkurentsipiiranguga ning see oleks vastuolus õiguskindluse põhimõttega. Seega on konkurentsiamet esitanud markkinaoikeusele (kaubanduskohus, Soome) trahvieteapaneku pärast tähtaja möödumist.

12. Eelotsusetaotluse esitanud kohus omakorda lähtub sellest, et hankemenetlus, kus Elteli pakkumus edukaks tunnistati, puudutas elektrienergia ülekandeliini ehitamise hanget. Selles konkreetses kontekstis tekkis tal küsimus, kui kaua pakkumuse esitamisega seotud eeldatav kooskõlastatud tegevus ja sellest tulenev pakkumuse õigusvastane hinnastamine majanduslikke tagajärgi põhjustasid. Liikmesriigi kohtupraktika kohaselt hakkab konkurentsipiirangute vastase seaduse §-s 22 sätestatud viieaastane aegumistähtaeg kulgema päevast, mil lõppeb viimane rikkumisega seotud tegevus. Sel kohtul tekkis küsimus, kuidas arvestada seda tähtaega juhul, kui üks kartelli osalistest sõlmib kartelliga mitteseotud kolmanda isikuga ehitustööde hankelepingu, mis vastab kartelli raames kokku lepitud ja mille puhul valmivad tööd mitu aastat pärast kõnealuse ehitustööde hankelepingu sõlmimist ja selle hankelepingu kohaselt tasumisele kuuluvaid makseid tehakse veel ka pärast tööde valmimist. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et ühest lahendust Euroopa Kohtu praktika ei paku.

13. Ühelt poolt leidis Euroopa Kohus kohtuotsuses *Quinn Barlo jt vs. komisjon*⁵, et konkurentsipiirang võis majanduslikke tagajärgi põhjustada seni, kuni lõppes periood, mil kooskõlastatud hinnad kehtisid ning kartelli raames kindlaksmääratud hindade kehtivusperioodist saab lähtuda rikkumise kestuse hindamisel⁶. Oluline ei ole seega mitte niivõrd konkurentsivastase tegevuse õiguslik vorm, kuivõrd selle majanduslikud tagajärjed. Kui tuleks asuda seisukohale, et need tagajärjed võivad avalduda ka pärast mitmeosalise ja vältava rikkumise formaalset lõppemist ning seda tuleks arvesse võtta ka rikkumise kestuse arvestamisel, võiks nõustuda seisukohaga, mida toetab konkurentsiamet. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib aga, et konkurentsipiirang, mida puudutas kohtuotsus *Quinn Barlo*⁷, oli sootuks teist laadi kui see, mida puudutab põhikohtuasi.

14. Teiselt poolt on Euroopa Kohus kohtuotsuses *EMI Records*⁸ leidnud, et selliste kartellikokkulepete puhul, mille kehtivus on lõppenud, piisab rikkumise kestuse tuvastamiseks sellest, kui kartellikokkulepete tagajärjed avalduvad ka pärast nende kokkulepete kehtivuse formaalset lõppemist, näiteks kui asjaomaste isikute tegevusest ilmneb kaudselt kartellikokkulepetele omane kooskõlastamine

5 30. mai 2013. aasta kohtuotsus (C-70/12 P, ei avaldata, EU:C:2013:351).

6 30. mai 2013. aasta kohtuotsus *Quinn Barlo jt vs. komisjon* (C-70/12 P, ei avaldata, EU:C:2013:351, punkt 40).

7 30. mai 2013. aasta kohtuotsus (C-70/12 P, ei avaldata, EU:C:2013:351).

8 15. juuni 1976. aasta kohtuotsus (51/75, EU:C:1976:85).

ja koordineerimine ning kui see tegevus viib sama tulemuseni nagu kartellikokkulepe ise⁹. Kui ehitustööde hankelepingute hinnad kehtisid ning keelatud kokkuleppe majanduslik mõju avaldus – nagu Eltel väidab – üksnes pakkumuse esitamiseni või lepingu sõlmimiseni, tuleks nõustuda pigem Elteli seisukohaga ning lugeda, et konkurentsiamet esitas markkinaoikeus'ele (kaubanduskohus, Soome) trahvieteapaneku pärast tähtaja möödumist.

15. Lisaks sellele märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et eeldatava konkurentsioiguse rikkumise kestuse küsimust ei või segamini ajada küsimusega väidetava kartellikokkuleppe tõttu kannatanutele tekkinud võimalikust kahjust¹⁰.

16. Neil asjaoludel otsustas Korkein hallinto-oikeus (Soome kõrgeim halduskohus) menetluse peatada ning esitada 13. juunil 2019 Euroopa Kohtu kantseleisse saabunud otsusega Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas ELTL artiklis 101 sätestatud konkurentsioiguse rikkumise saab tõlgendada nii, et olukorras, kus kartellikokkuleppes osaleja sõlmis kartellivälise ettevõtjaga sellise ehitustööde lepingu, nagu oli kokku lepitud kartelli raames, kestab konkurentsioiguse rikkumine sellest tulenevate majanduslike tagajärgede tõttu kogu selle ajavahemiku vältel, mil täidetakse lepingust tulenevaid kohustusi või tehakse lepingupooltele tööde eest makseid, see tähendab kuni selle kuupäevani, mil tööde eest tasutakse viimane osamakse, või vähemalt selle kuupäevani, mil kõnealused tööd lõpetatakse, või tuleb eeldada, et konkurentsioiguse rikkumine kestab vaid kuni selle kuupäevani, mil rikkumise toime pannud ettevõtja esitab asjaomaste tööde tegemiseks pakkumuse või sõlmib tööde tegemiseks lepingu?“

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

17. Euroopa Kohtule esitasid kirjalikud seisukohad konkurentsiamet, Eltel, Soome, Saksamaa, Itaalia ja Läti valitsus ning Euroopa Komisjon.

18. Pärast Euroopa Kohtu teise koja 16. aprilli 2020. aasta otsust tühistada varem määratud Euroopa Kohtu istung, esitasid nimetatud koda ning kohtujurist küsimused kõigile käesoleva eelotsusemenetluse kirjalikus osas osalenud menetlusosalistele. Oma vastused neile küsimustele esitasid Euroopa Kohtule konkurentsiamet, Eltel, Soome, Itaalia ja Läti valitsus ning komisjon.

V. Analüüs

19. Sisuliselt küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kuidas määrata kindlaks ELTL artikli 101 lõike 1 väidetava rikkumise lõpp, kui rikkumine seisnes kartellis osalenud ettevõtjate kooskõlastatud tegevuses pakkumuste tegemisel hankemenetluses, mis konkreetsel juhul puudutas elektrienergia ülekandeliini ehitamisega seotud projekteerimis- ja ehitustöid. Küsimus on esitatud Euroopa Kohtule olukorras, kus põhikohtuasja pooled on konkurentsiameti poolt Eltelile trahvi määramise taotluse üle toimivas vaidluses erinevatel seisukohtadel küsimuses, millal lõppes trahvi määramise aegumistähtaeg.

⁹ Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab 15. juuni 1976. aasta kohtuotsuse EMI Records (51/75, EU:C:1976:85) punktidele 30 ja 31.

¹⁰ Siinkohal täpsustab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Soome õiguses loetakse kahju tekkimise kuupäevaks (ja seega kahju hüvitamise nõude aegumistähtaja alguskuupäevaks) mitte hinna tasumise, vaid lepingu sõlmimise kuupäeva.

A. Sissejuhatavad märkused

20. Enne selle küsimuse analüüsimise juurde asumist soovin esitada kaks gruppi sissejuhatavaid märkusi, millest esimene puudutab liikmesriigi õigusega seotud täpsustusi, teine liidu konkurentsipoliitika rakendamise detsentraliseeritud laadi.

21. Esiteks, mis puudutab liikmesriigi õigust, siis kuigi Euroopa Kohtule esitatud eelotsuse küsimuste puhul kehtib tugev eeldus, et need on põhikohtuasja lahendamise seisukohast asjasse puutuvad¹¹, nähtub esmapilgul Euroopa Kohtule esitatud toimikust, et konkurentsipiirangute vastase seaduse §-s 22 on sätestatud kaks võimalikku ajahetke, millest viieaastane aegumistähtaeg kulgema hakata võib, see tähendab rikkumise lõppemise hetk või hetk, mil konkurentsiamet konkurentsivastasest tegevusest teada sai. Nimetatud asutus sai sellest tegevusest teada aga 31. jaanuaril 2013 ning esitas oma trahviettepaneku 31. oktoobril 2014. Kui lähtuda konkurentsipiirangute vastase seaduse §-s 22 sätestatud teisest aegumistähtaja kulgema hakkamise hetkest, siis võiks kahelda, kas esitatud eelotsuse küsimusele Euroopa Kohtu poolt antav vastus on põhikohtuasja lahendamise seisukohast tarvilik.

22. Euroopa Kohtu küsimustele vastuseks antud täiendav teave aga hajutab need kahtlused. Näib nimelt, et Elteli ja Soome valitsuse vahel ei ole vaidlust selles, et juba lõppenud ühe ja vältava rikkumise puhul saab viieaastane aegumistähtaeg kulgema hakata üksnes esimesest ajahetkest ehk rikkumise lõppemise kuupäevast. Seega ei ole esitatud küsimuse tarvilikkus põhikohtuasja lahendamise seisukohast enam kahtluse all.

23. Teiseks tuleb tõdeda, et tegu on olukorraga, kus liidu konkurentsipoliitikat rakendatakse detsentraliseeritult. Sellega seoses tuleb kohe märkida, et liikmesriikide konkurentsiasutuste tegevuse suhtes kohaldatava aegumise regulatsioone ei ole iseenesest liidu õigusega korrastatud.

24. Määruse nr 1/2003 VII peatükk muidugi reguleerib aegumist. Küll aga on sealsed aegumist reguleerivad normid kohaldatavad ainult komisjoni suhtes. Eelkõige on nimetatud määruse artikli 25 lõikes 1 sätestatud, et ELTL artikli 101 rikkumise korral on sanktsioonide kehtestamisega seotud komisjoni volitustel viieaastane aegumistähtaeg. Tähtaeg hakkab kulgema rikkumise toimepaneku päevast või jätkuvate või korduvate rikkumiste puhul rikkumise lõppemise päevast¹². Toimikust nähtub, et liikmesriigi seadusandja on otsustanud konkurentsiameti tegevuse suhtes kehtestada samasuguse aegumistähtaja nagu see, mille liidu seadusandja on kehtestanud komisjonile, ehk viis aastat.

25. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta direktiivis (EL) 2019/1, mille eesmärk on anda liikmesriikide konkurentsiasutustele volitused, et tulemuslikumalt tagada konkurentsiniormide täitmine ja et tagada siseturu nõuetekohane toimimine¹³, on – tähtaega kehtestamata – sõnastatud põhimõte, mille kohaselt tuleb ELTL artikli 101 tulemuslikuks rakendamiseks ette näha „toimivad normid“, mis võimaldavad eelkõige „riigisiseseid aegumistähtajad peatada või katkestada ajaks, mil kestab menetlus teise liikmesriigi konkurentsiasutuses või komisjonis“, ilma et liikmesriikidel oleks keelatud säilitada või kehtestada lõplikke aegumistähtaegu, kui nende tähtaegade pikkus „ei muuda [ELTL artikli 101] tulemuslikku täitmise tagamist sisuliselt võimatuks või ülemäära keeruliseks“¹⁴. Neid nõudeid kinnitab direktiivi 2019/1 artikkel 29. Liidu seadusandja kavatsuse kohaselt kuulub liikmesriigi aegumistähtaja kehtestamine liikmesriikide pädevusse ja seega menetlusautonoomia põhimõtte kohaldamisalasse.

11 Mahuka kohtupraktika hulgas vt 31. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus Lounani (C-573/14, EU:C:2017:71, punkt 56 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 27. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Land Sachsen-Anhalt (ametnike ja kohtunike töötasud) (C-773/18–C-775/18, EU:C:2020:125, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).

12 Vt määruse nr 1/2003 artikli 25 lõige 2.

13 ELT 2019, L 11, lk 3. Tuleb märkida, et selle direktiivi ülevõtmise tähtaeg ei ole veel lõppenud (vt kõnealuse direktiivi artikli 34 lõige 1).

14 Direktiivi 2019/1 põhjendus 70.

26. Tuleb siiski märkida, et esitatud küsimus ei puuduta niivõrd aegumistähtaaja pikkust kui sellist, kuivõrd seda, millisest ajahetkest see tähtaeg kulgema hakkab. Nagu eespool märgitud, siis määruse nr 1/2003 kohaselt hakkab see tähtaeg kulgema rikkumise lõppemise hetkest. ELTL artikli 101 lõike 1 väidetava rikkumise kestuse kindlaksmääramine kuulub aga kahtlemata liidu õiguse kohaldamisalasse.

B. Rikkumise kestus sellises kontekstis nagu põhikohtuasjas

27. Selleks et hinnata ELTL artikli 101 lõike 1 väidetava rikkumise kestust põhikohtuasja kontekstis, tuleb üle korrata põhikohtuasja olulised asjaolud. Kõnealune rikkumine seisnes ettevõtjatevahelises kooskõlastatud tegevuses, eesmärgiga manipuleerida ehitustööde hankelepingu sõlmimiseks läbi viidava hankemenetlusega. See hankeleping sõlmiti samal kuul, mil esitati pakkumus. Tööde teostamine ja tasumine oli aga jaotatud mitme aasta peale: tööd lõpetati kaks aastat ja viis kuud pärast pakkumuse esitamist ja lepingu sõlmimist, viimane makse tasuti aga kaks aastat ja seitse kuud pärast nende kahe sündmuse aset leidmist.

1. Rikkumise kestus Euroopa Kohtu praktikas

28. Iseenesest tõusetub kartelli kestuse küsimus Euroopa Kohtus sageli, kuna sanktsiooni rangus sõltub nimelt rikkumise kestusest ning seetõttu esitavad ettevõtjad, kellele ELTL artikli 101 lõike 1 rikkumist ette heidetakse, sageli seda kestust puudutavaid argumente, eesmärgiga seda lühendada.

29. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus märkis, on Euroopa Kohus juba leidnud, et kartellikokkuleppe puhul, mille kehtivus on lõppenud, piisab ELTL artikli 101 kohaldamiseks sellest, kui kartellikokkuleppe majanduslikud tagajärjed avalduvad ka pärast selle kokkuleppe kehtivuse formaalset lõppemist¹⁵. Konkreetsemalt loetakse, et „kartellikokkuleppe tagajärjed avalduvad jätkuvalt üksnes juhul kui asjaomaste isikute tegevusest ilmnevad kaudselt sellised kooskõlastatud tegevuse ja koordineerimise elemendid, mis on omased kartellikokkuleppele ja mis viivad samale tulemusele, mis oli kartellikokkuleppe eesmärgiks“¹⁶.

30. Euroopa Kohus kordas seda kohtupraktikat ning kohaldas seda kirjastamise valdkonnas kohtuotsuses Binon¹⁷, kus ta leidis, et ELTL artikkel 101 kuulub kohaldamisele ka „juhul kui kirjastajate samasuunalist tegevust jätkati pärast varasema lepingu lõpetamist ilma uut lepingut sõlmimata [...], kuna [ELTL artiklis 101 jj] sätestatud konkurentsieeskirjade seisukohast omavad tähtsust kokkuleppe või mis tahes muus samaväärses vormis kooskõlastatud tegevuse või koordineerimise majanduslikud tagajärjed, mitte niivõrd nende õiguslik vorm“¹⁸. Seetõttu tuli asuda seisukohale, et ELTL artikkel 101 kuulub kohaldamisele, kuna selles kohtuasjas küsimuse all olnud kokkulepete kogumi „tagajärjeks oli see, et realselt jäeti jaemüügipunktide tegutsemiseks lubade andmine agentuuri või viimase poolt nimetatud kokkulepete raames loodud asutuse otsustada“¹⁹.

31. Hilisemas kohtuotsuses Quinn Barlo jt vs. komisjon²⁰ heitsid apellandid Üldkohtule ette, et viimane rikkus süütuse presumptsiooni üldpõhimõtet, pikendades esimest nende kartellis osalemise perioodi kaugemale teise konkurentsivastase koosoleku kuupäevast, samas kui Üldkohus oli tuvastanud, et sellel 1998. aasta juunis toimunud koosolekul leppisid osalejad kokku hindade tõstmises sama aasta oktoobrikuus²¹. Euroopa Kohus leidis, et „väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ELTL artiklitega 101 ja 102 loodud konkurentsüsteemi seisukohast olulised pigem kokkulepete või mis

15 Vt 15. juuni 1976. aasta kohtuotsus EMI Records (51/75, EU:C:1976:85, punkt 30).

16 15. juuni 1976. aasta kohtuotsus EMI Records (51/75, EU:C:1976:85, punkt 31).

17 3. juuli 1985. aasta kohtuotsus (243/83, EU:C:1985:284).

18 3. juuli 1985. aasta kohtuotsus Binon (243/83, EU:C:1985:284, punkt 17).

19 3. juuli 1985. aasta kohtuotsus Binon (243/83, EU:C:1985:284, punkt 18).

20 30. mai 2013. aasta kohtuotsus Quinn Barlo jt vs. komisjon (C-70/12 P, ei avaldata, EU:C:2013:351).

21 Vt 30. mai 2013. aasta kohtuotsus Quinn Barlo jt vs. komisjon (C-70/12 P, ei avaldata, EU:C:2013:351, punktid 32 ja 33).

tahes muus võrreldavas vormis kooskõlastuse või koordineerimise majanduslikud tagajärjed kui nende õiguslik vorm. Seega piisab kartellikokkulepete puhul, mis enam ei kehti, ERTL artikli 101 kohaldamiseks sellest, et *nende tagajärjed avalduvad jätkuvalt* pärast keelatud kokkuleppe kehtivuse formaalset lõppemist. Sellest järeldub, et rikkumise kestust ei tule hinnata mitte lähtudes perioodist, mil kokkulepe kehtis, vaid *perioodist, mil süüdistatavad ettevõtjad [selle artikliga] keelatud tegevusi ellu viisid*. Teisisõnu oleks Üldkohus teoreetiliselt võinud tuvastada, et tegemist oli rikkumisega, mis vältas näiteks *kogu selle aja, mil kooskõlastatud hinnad kehtisid*, mis oleks konkreetsel juhul apellantide huvide seisukohast kaasa toonud objektiivselt ebasoodsama tulemuse²².

32. Kuigi need kolm eelnimetatud kohtuotsust annavad käesoleva analüüsi tarbeks mõned huvitavad juhtnöörid, tuleb siiski tõdeda, et eraldivõetuna ei piisa esitatud eelotsuse küsimusele vastamiseks ühestki neist. Nimelt tuleb Euroopa Kohtu praktikat, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus rohkelt viitab, vaadata konkreetses kontekstis ehk lähtudes igast vaidluse all olnud kartellist, millest ükski ei ole sarnane põhikohtuasja omaga. Kohtuasjas, milles tehti kohtuotsus EMI²³, oli võimalik tuvastada kooskõlastatud tegevuse ja koordineerimise elementide kaudne esinemine. Kohtuotsuses Binon²⁴ oli kokkuleppe kehtivus formaalselt lõppenud, ent faktiline kokkulepe näis jätkuvalt toimivat. Viimaks, kui Euroopa Kohus kordas kohtuotsuses Quinn Barlo jt vs. komisjon²⁵ oma kohtupraktikat, mis puudutas selliseid kartellikokkuleppeid, mis enam kehtivad ei ole, ent mille tagajärjed jätkuvalt avalduvad, siis tegi ta seda väga konkreetselt selleks, et asuda seisukohale, et tulevikus kohaldatavaid hindasid puudutat kokkuleppe sõlmiti viimasel salajasel koosolekul.

2. Rikkumise kestus ja kaitstav õigushüve

33. Samal ajal kui neis kolmes kohtuotsuses võetud seisukohad tuleb käesoleva kohtuasja lahendamiseks uude konteksti asetada, väärrib tähelepanu kohtuotsus T-Mobile Netherlands jt²⁶. Euroopa Kohus leidis, et „[ERTL artikli 101] eesmärk [on] sarnaselt muude asutamislepingus sätestatud konkurentsieeskirjadega kaitsta peale konkurentide või tarbijate otseste huvide ka turustruktuuri ning sellest tulenevalt konkurentsi kui sellist. [...] [K]ooskõlastatud tegevuse konkurentsivastase eesmärgi olemasolu tuvastamise tingimuseks [ei saa] seada tegevuse otsese seose olemasolu tarbijahindadega. [...] [K]ooskõlastatud tegevusel on konkurentsivastane eesmärk [ERTL artikli 101] lõike 1 tähenduses, kui selle sisu ja eesmärgi tõttu ning selle õiguslikku ja majanduslikku konteksti arvestades on sellega konkreetselt võimalik takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturul. Ei ole vaja, et konkurents oleks tegelikult takistatud, piiratud või kahjustatud, ega ka seda, et kooskõlastatud tegevuse ja tarbijahindade vahel oleks otsene seos. Teabevahetusel konkurentide vahel on konkurentsivastane eesmärk, kui see võib kõrvaldada teadmatuse seoses asjaomaste ettevõtjate kavandatava käitumisega“²⁷.

34. Kohtuotsus T-Mobile Netherlands jt võimaldab rikkumise kestuse küsimust vaadelda läbi teistsuguse prisma kui kohtuotsustes EMI²⁸, Binon²⁹ ja Quinn Barlo jt vs. komisjon³⁰, kuna üks põhiküsimus, millele on rikkumise kestuse kindlakstegemisel vaja vastata, on küsimus kaitstavast õigushüvest, milleks on kliendi valikuvabadus ja võimalus saada vaba konkurentsi tingimustes parimaid pakkumusi parimatel võimalikel tingimustel, nagu väidab oma kirjalikes seisukohtades eelkõige komisjon. Rikkumine esineb seega juhul, kui keelatud kokkulepe – olgu siis formaalne või

22 30. mai 2013. aasta kohtuotsus Quinn Barlo jt vs. komisjon (C-70/12 P, ei avaldata, EU:C:2013:351, punkt 40). Kohtujuristi kursiiv.

23 15. juuni 1976. aasta kohtuotsus (51/75, EU:C:1976:85).

24 3. juuli 1985. aasta kohtuotsus (243/83, EU:C:1985:284).

25 30. mai 2013. aasta kohtuotsus (C-70/12 P, ei avaldata, EU:C:2013:351).

26 4. juuni 2009. aasta kohtuotsus (C-8/08, EU:C:2009:343).

27 4. juuni 2009. aasta kohtuotsus T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punktid 38, 39 ja 43). Kohtujuristi kursiiv.

28 15. juuni 1976. aasta kohtuotsus (51/75, EU:C:1976:85).

29 3. juuli 1985. aasta kohtuotsus (243/83, EU:C:1985:284).

30 30. mai 2013. aasta kohtuotsus (C-70/12 P, ei avaldata, EU:C:2013:351).

faktiline – seda võimalust piirab. Rikkumise kestuse hindamiseks tuleb niisiis anda hinnang sellele, millised on olnud selle rikkumise tagajärjed kaitstavale õigushüvele ja seega lõppkokkuvõttes sellele, milline on keelatud kokkuleppe täpne ulatus, mille kindlakstegemine on eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevuses.

35. Kui eelotsusetaotluses kirjeldatud kartellikokkulepe pidi puudutama üksnes Keminmaa-Petäjäsoski 400 kV ülekandeliini projekteerimise ja ehitamise hanget, siis ammendus kartellikokkuleppe konkurentsivastane eesmärk – kohtuotsuses T-Mobile Netherlands jt³¹ antud juhustest lähtudes – hiljemalt lepingu allkirjastamisega. Pärast lepingu allkirjastamist ei olnud kartellis osalenud ettevõtjate vahel enam jätkuvalt toimivat kokkulepet³², mistõttu ei saaks asuda ka seisukohale, et kooskõlastatud hinnad, milles väljendus kartellis osalejate tahe leppida kokku tulevastes hankemenetlustes pakutavas hinnas, oleksid olnud endiselt „kehtivad“ kohtuotsuse Quinn Barlo jt vs. komisjon³³ tähenduses. Periood, mil süüdistatavad ettevõtjad keelatud tegevusi ellu viisid, lõppes selle kohtuotsuse tähenduses niisiis lepingu sõlmimisega.

36. See tõdemus – kui see leiab kinnitust kontrollimisel, mille peab läbi viima eelotsusetaotluse esitanud kohus – võiks seletatav olla sellega, et iga ehitustööde hanke tingimused on erilised, ent see ei välista võimalust, et on olemas tõendid sellise kartellikokkuleppe kohta, mis puudutab põhikohtuasjas käsitletavat ehitustööde hanget ja teisi tulevasi ehitustööde hankeid³⁴. Kui tuleks asuda seisukohale – nagu väidab Eltel – et Keminmaa-Petäjäsoski liini ehitustööde hanke hind määrati kindlaks, lähtudes selle eriomastest tunnustest (ehk et tegu oli kindlaksmääratud tehnilisel meetodil ja kindla aja jooksul ühe rajatise püstitamise teatud kindlale geograafilisele alale), ei oleks minu meelest võimalik asuda seisukohale, et sellel hinnal oleksid laiemas tähenduses turule tagajärjed, mis ulatuvad kaugemale lepingust, mille raames see hind kindlaks määrati.

3. Rikkumise kestus ja rikkumise toimepanemise tahtlus

37. Tuleb siiski tõdeda, et põhikohtuasjas ette heidetava rikkumise sisuks olevate toimingute kohta on Euroopa Kohtul vähe andmeid. Näiteks ei ole tal andmeid pärast lepingu allkirjastamist toimunud võimalike kontaktide või salajaste koosolekute kohta. Euroopa Kohtu küsimustele antud kirjalikest vastustest saadud täiendavatest andmetest nähtub lihtsalt, et hankemenetlusega manipuleerimine seisnes selles, et teise kartellis osalenud ettevõtjaga sõlmiti kokkulepe edukaks osutuva pakkumuse hinna osas, kuna see teine pool pidi esitama Elteli omast oluliselt kõrgema hinnaga pakkumuse. Kokku sai Fingrid neli pakkumust. Neil asjaoludel – kui mõnda, et kartell puudutas ainult seda hanget – ei tähistanud hankemenetluse lõpus toimunud lepingu allkirjastamine üksnes kartelli ja sellest tuleneva kinnistunud konkurentsipiirangu (potentsiaalsed konkurendid olid seeläbi kõrvale tõrjutud) lõplikku rakendamist praktikas, vaid ka selle perioodi lõppu, mil kooskõlastatud hinnad kohtuotsusest Quinn Barlo jt vs. komisjon³⁵ tuleneva kohtupraktika tähenduses „kehtisid“.

38. Teisisõnu ei saa rikkumise kestust lahutada kartellis osalenud ettevõtjate tahtlusest rikkumine toime panna. Kartelliõiguse valdkonnas, mis on peaaegu nagu karistusõigus³⁶, ei näi olevat vastuvõetav rikkumise kestuse sõltuvusse seadmine rikkumise toime pannud isikute tahte välistest teguritest, nagu tööde teostamise ja lõpetamisega seotud asjaolud või maksegraafik. See tähendaks seda, et poolte tahe

31 4. juuni 2009. aasta kohtuotsus (C-8/08, EU:C:2009:343).

32 See on tõsi nii formaalselt kui faktiliselt kokkuleppes rääkides.

33 30. mai 2013. aasta kohtuotsus (C-70/12 P, ei avaldata, EU:C:2013:351).

34 Euroopa Kohtule esitatud toimikust, nagu ka sellest, et põhikohtuasjas kuulub kohaldamisele viieaastane aegumistähtaeg, mis hakkab kulgema konkurentsipiirangu lõppemisest arvates (vt konkurentsipiirangute vastase seaduse § 22), näib siiski ilmnevat, et väidetavat kartellikokkulepet ei pikendatud kõnealusest ehitustööde hankemenetlusest kaugemale. Sellekohase hinnangu peab igal juhul andma eelotsusetaotluse esitanud kohus.

35 30. mai 2013. aasta kohtuotsus (C-70/12 P, ei avaldata, EU:C:2013:351).

36 Sel teemal vt kohtujurist Boti ettepanek kohtuasjas ThyssenKrupp Nirosta vs. komisjon (C-352/09 P, EU:C:2010:635, punktid 48–52), või ka kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas Schenker & Co. jt (C-681/11, EU:C:2013:126, punkt 40) ning tema seisukoht arvamuse 2/13 kohta (liidu ühinemine EIÖK-ga, EU:C:2014:2475, punkt 149).

ei hõlmaks enam võimalust rikkumine igal ajal lõpetada, milline võimalus peab neil olema. Näiteks kas lepingus kokku lepitud hinna tasumise võimatuse korral oleks aktsepteeritav rikkumise kestuse pikendamine vastava aja võrra – ja seega potentsiaalselt lõpmatuseni – üksnes põhjusel, et kooskõlastatud hind on tasumata? Mina nii ei arva.

39. Seetõttu ei ole ma veendunud konkurentsiameti ja Soome valitsuse kaitstava seisukoha õigsuses. Kartelli majanduslikke tagajärgi ei tohi segamini ajada sellest tingitud kahjulike tagajärgedega. Konkurentsi piiravaid tagajärgi, mis kaasnesid põhikohtuasjas käsitletava hankemenetlusega manipuleerimisega, mis päädis konkureerivate pakkujate väljatõrjumise ning seeläbi kliendi „valikuvõimaluste“ kunstliku vähendamisega, tuleb eristada laiematest majanduslikest tagajärgedest kliendile ja seeläbi võimalik ka, et kliendi klientidele (näiteks moonutatud hinna kliendi poolt edasi kandmise korral, kusjuures see edasikandmine iseenesest ei ole tõendiks Etlile ette heidetava rikkumise jätkumise kohta, vaid on üksnes üheks selle tagajärgedest)³⁷.

40. Selleks et rikkumine jätkuks ka pärast selle formaalset lõppemist (milleks põhikohtuasja puhul oli lepingu allkirjastamine), on neil asjaoludel vaja ka seda, et jätkuvalt oleks võimalik kirjeldada keelatud tegevust, ilma et seda iseloomustavateks asjaoludeks oleksid sellised tagajärjed, mis ei ole rangelt seotud ette heidetava konkurentsivastase tegevusega.

41. Rikkumise lõppemise hetke kindlakstegemiseks sellises kontekstis, nagu on käsitletud põhikohtuasjas, tuleb viimaks rõhutada, et kui ettevõtja, kellele konkurentsivastast tegevust ette heidetakse, hankemenetluses edukaks ei osutu, võiks rikkumise lõppemise kuupäevaks – kui puuduvad mis tahes muud asjaolud, mis lubavad arvata, et rikkumine kõnealusest hankemenetlusest kaugemale ulatus – olla pakkumuse esitamise kuupäev. Teisisõnu ei saa lepingu allkirjastamise kuupäevast rikkumise lõppemise kindlaksmääramisel lähtuda mitte igal juhul, vaid seda tuleb hinnata rikkumise subjektiivseid ja objektiivseid asjaolusid silmas pidades.

42. Samamoodi saab lepingu allkirjastamise kuupäeva rikkumise lõppemist või ka kooskõlastatud hindade kehtivuse lõppemist tähistavaks hetkeks pidada tingimusel, et selles küsimuses on poolte vastastikune tahe lepingus piisavalt täpselt märgitud. Käesoleval juhul eeldab see niisiis seda, et leping oleks ehitustööde hinna küsimuses piisavalt selge.

4. Rikkumise kestus, ELTL artikli 101 tõhus rakendamine ja õigusel rajanev liit

43. Konkurentsiamet ning Soome ja Saksamaa valitsus leiavad, et sellises olukorras, nagu on käsitletud põhikohtuasjas, oleks rikkumise liiga lühikese kestuse tunnustamine vastuolus ELTL artikli 101 tõhususe nõudega.

44. See argument ei jäta mind muidugi ükskõikseks.

45. Märgin siiski, et kuna õigusel rajanevat liitu iseloomustavate põhimõtete kohaselt tunnustatakse liidu õiguses ELTL artikli 101 rikkumiste uurimisel ja nende eest karistuste määramisel liidu institutsioonide ja nende liikmesriikides asuvate liitlaste – kelleks on liikmesriikide konkurentsiasutused – tegevuse suhtes aegumise kohaldamise põhimõtet, tuleb samal ajal lahti öelda ELTL artikli 101 absoluutse tõhususe ideest ning aktsepteerida niisiis seda, et mõned selle sätte rikkumised jäävad karistusetu. Teisisõnu ei pühitse eesmärk kõiki abinõusid³⁸.

³⁷ Lisan siinkohal, et põhikohtuasja kontekstis, kus näib, et Etlile pakkumus oli neljast Fingridile esitatud pakkumusest madalaima hinnaga, tuleb küsimust, kuidas mõjutab kooskõlastatud hind kliendi majanduslikku seisundit või lõppklientide suhtes kohaldatavaid hindasid, käsitleda eriliselt viisil. Täpsustan, et asjaolu, et Etlile pakkumus oli madalaima hinnaga, ei väära kuidagi selle konkurentsivastast laadi, pidades silmas, et selle tagajärjeks oli teiste pakkujate väljatõrjumine (sama mõtte kohta vt 21. veebruari 1995. aasta kohtuotsus SPO jt vs. komisjon (T-29/92, EU:T:1995:34, punkt 151).

³⁸ Sama mõtte kohta vt kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas Toshiba Corporation jt (C-17/10, EU:C:2011:552, punkt 54).

46. Lisan veel, et põhikohtuasjas on tegu pigem spetsiifilise juhtumiga ning näib, et liikmesriigi õiguses sätestatud viieaastane aegumistähtaeg *prima facie* siiski jätab konkurentsiametile võimaluse sekkuda³⁹. ELTL artikli 101 tõhusa rakendamisega ei saaks põhjendada rikkumise kestuse kunstlikku pikendamist – eelkõige kaugemale sellest, kuhu ulatus rikkumise toimepanijate tahe rikkumine toime panna – selleks et võimaldada selle rikkumise osas menetluse läbiviimist. See on seda olulisem, et rikkumise kestus on, nagu komisjon rõhutab, asjaoluks, mida võetakse arvesse trahvisumma määramisel⁴⁰.

47. Seetõttu järeldub minu analüüsist, et ELTL artiklit 101 tuleb tõlgendada nii, et juhul kui üks kartellis osaleja on sõlminud kartellis mitteosalenud kolmanda isikuga ehitustööde hankelepingu, mis vastab kõnealuses kartellis kokku lepitule, ning kui nimetatud kartellikokkulepe piirdub selle hankega, tuleb konkurentsipiirangu lõppemise ajaks lugeda põhimõtteliselt kuupäev, mil rikkumise toime pannud ettevõtja esitab kõnealuses hankemenetluses pakkumuse, või kui ta sõlmib hanke esemeks olevate ehitustööde teostamiseks lepingu, siis lepingu sõlmimise kuupäev. See tõlgendus ei mõjuta siiski eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt hinnangu andmist nimetatud lepingu sisule, selle täpsusastmele eelkõige hindade osas, kartellikokkuleppe täpsele ulatusele, seda kokkulepet iseloomustavatele objektiivsetele ja subjektiivsetele asjaoludele ja selle konkurentsivastastele tagajärgedele, ega kooskõlastatud tegevuse kohta konkurentsiameti poolt läbi viidud juurdluse käigus ilmnenuid tõendite analüüsimist.

VI. Ettepanek

48. Kõiki eeltoodud kaalutlusi silmas pidades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Korkein hallinto-oikeuse (Soome kõrgeim halduskohus) eelotsuse küsimusele järgmiselt:

ELTL artiklit 101 tuleb tõlgendada nii, et juhul kui üks kartellis osaleja on sõlminud kartellis mitteosalenud kolmanda isikuga ehitustööde hankelepingu, mis vastab kõnealuses kartellis kokku lepitule, ning kui nimetatud kartellikokkulepe piirdub selle hankega, tuleb konkurentsirikkkumise lõppemise ajaks lugeda põhimõtteliselt kuupäev, mil rikkumise toime pannud ettevõtja esitab kõnealuses hankemenetluses pakkumuse, või kui ta sõlmib hanke esemeks olevate ehitustööde teostamiseks lepingu, siis lepingu sõlmimise kuupäev. See tõlgendus ei mõjuta siiski eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt hinnangu andmist nimetatud lepingu sisule ja selle täpsusastmele eelkõige hindade osas, kartellikokkuleppe täpsele ulatusele, seda kokkulepet iseloomustavatele objektiivsetele ja subjektiivsetele asjaoludele, selle konkurentsivastastele tagajärgedele ega kooskõlastatud tegevuse kohta konkurentsiameti poolt läbi viidud juurdluse käigus ilmnenuid erinevate tõendite analüüsimist.

³⁹ Käesoleva eelotsusetaotluse raames ei ole mul palutud võtta seisukohta liikmesriigi aegumise regulatsiooni kooskõla kohta ELTL artikli 101 tõhususe põhimõttega. Nagu komisjon märgib, ei ole aegumistähtaja pikkus ainus kriteerium, millega arvestada tuleb, kuna sellest seisukohast on määrav tähtsus ka teistel asjaoludel, näiteks sellel, millistel tingimustel võib see tähtaeg katkeda või peatuda.

⁴⁰ Vt määruse nr 1/2003 artikli 23 lõige 3.